

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Toimeentulotukeen esitettyjä muutoksia tulee kohtuullistaa työttömien sekä ilman ensisijaisia etuuksia olevien osalta. Erityisesti näiden väestön osien osalta esitystä tulee suhteuttaa perustuslain 19 §:n vaateisiin, joissa turvataan kansalaisen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja ihmisarvoiseen elämään.

Asiassa tulee tehdä nykyistä laajempi kokonaisvaikutustenarviointi, jossa huomioidaan myös muut tehdyt ja meneillään olevat muutokset työttömyysturvajärjestelmään ja työnhakukriteerien kiristykseen. Erityisesti nämä kohdistuvat osa-aikaisiin työntekijöihin ja muihin prekaarin työn tekijöihin, jotka joutuvat turvautumaan ajoittain toimeentulotukeen ja joilla ei välttämättä ole riittävää kykyä tai osaamista asioida omassa asiassaan riittävällä tarkkuudella.

Erityisen paineen esitetty uudistus tuo Teuvan kaltaisille työmarkkinoille, jossa vaikutuksia juontuu sekä suhdanneherkästä elinkeinorakenteesta että yksinkertaisesti siitä syystä, että pienillä työmarkkinoilla työtä ei ole joko saatavilla tai se voi olla ainoastaan osa-aikaista työtä tai pätkätyötä esimerkiksi rakentamisalan alihankinta- ja tuotantoketjuissa. Siksi hallituksen kohdistamat sanktiot alle 30 tuntia viikossa työskenteleviin voivat kohdentua kohtuuttomasti henkilöihin, joilla on jo valmiiksi tukala asema työmarkkinoilla. Kansaneläkelaitoksen toiminnassa tulisi mahdollistua näissä tilanteissa yksilöllinen harkinta ja tarvittaessa ohjaus sosiaali- ja terveyspalveluihin, eikä sen tule systemaattisesti ohjata kaikkia etuuksia hakevia henkilöitä hakemaan kokopäivätoita.

Kiristykset lisäävät riskiä tahattomista laiminlyönneistä ja sanktioista, varsinkin tilanteissa, joissa työpaikkoja ei omalla työmarkkina-alueella ole tai henkilön oma toimintakyky on esimerkiksi sairauden tai muun elämänhallinnan haasteen vuoksi alentunut. Siksi asetelma, jossa laiminlyönti johtaa sekä työttömyysetuuden että toimeentulotuen perusosan leikkaantumiseen vaikuttaa

kaksinkertaiselta ja kohtuuttomalta sanktiolta, eikä sitä voi siten katsoa kannatettavaksi muutokseksi.

Vastustamme muutosta, jossa työkyvyttömyys määritellään ainoastaan työttömyysturvalain perustein. Lääketieteellisesti työkyvyttömiä henkilöitä ei tule sulkea tuen ulkopuolelle. Osatyökykyisten työelämään kiinnittymistä tulee tukea, eikä osatyökyvystä pitäisi rankaista. Sanktioinnin sijasta tulee tarjota yksilöllistä tukea, ohjausta ja palveluita osatyökykyisen työelämäosallisuuden lisäämiseksi ja työurien jatkamiseksi. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä tulee niiden henkilöiden osalta, joiden työkyky on merkittävästi heikentynyt, tukea, eikä ehkäistä.

Muutoksella voi arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia mm. ruoka-avun ja kirkkojen diakoniatyön sekä järjestöjen tekemän työn tarpeeseen viimesijaisena etuutena sekä se voi tuottaa myös muita vaikutuksia, kuten asunnottomuuden lisääntymistä myös Teuvan kaltaisille maaseutualueille.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Perusosan leikkaaminen ei ole perusteltua. Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on jo aiemmin todennut Suomen perusturvan ja sosiaaliavustusten alhaisen tason rikkovan sosiaalisen peruskirjan artikloita 12 ja 13 (Merits 88/2012, 108/2014 ja 172/2018).

Esimerkiksi muutokset, jotka kohdistuvat toimeentulotuen leikkaamiseen yksinasuvilta sekä ansiotulovähennyksen poistamiseen eivät edistä työmarkkina-asemaa vaan ne heikentävät perusturvaa ilman perusteltua työllisyysvaikutusta.

Esimerkiksi Teuvalla, jossa ongelmaryhmäksi on noussut viime vuosina työelämän ja usein myös koulutuksen ulkopuolelle jääneet nuoret ja nuoret aikuiset, leikkaukset kohdistuvat täysimääräisesti tähän usein haastavimpaan väestösegmenttiin. Ongelmien ja leikkausten kierre voi johtaa sosiaalisten ongelmien kasaantumiseen kuntayhteisössä tavalla, joka tosiasiallisesti lisää kustannuksia sekä sosiaalipalveluissa että päihde- ja mielenterveyspalveluissa, tai vähintäänkin siirtää niitä hyvinvointialueiden ja peruskuntien kannettaviksi.

Esityksessä ei ole arvioitu, miten leikkaukset vaikuttavat pitkällä aikavälillä kuntien ja hyvinvointialueiden palvelutarpeeseen tai kustannuksiin. Tämä vaikutustenarviointi tulee tehdä ennen esityksen eteenpäin viemistä.

Ansiotulovähennyksen poistaminen toimeentulotuesta poistaa myös kannustimen ottaa työtä vastaan. Tässä luodaan uusi kannustinloukku toimeentulotuen piirissä oleville, jonka vaikutukset tulisi esitettyä laajemmin arvioida.

Korostamme, että toimeentulotuki tulee säilyttää vähintään nykyisellä tasollaan.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Tiedonsaantioikeuden laajentaminen ei ratkaise palveluohjauksen sekä muun ohjauksen ja neuvonnan kehittämisen tarvetta. Erityisesti haastavimmissa työmarkkina-asemissa olevat ryhmät kaipaavat henkilökohtaista neuvontaa ja tukea. Tiedon välittymistä tulee kehittää erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden suuntaan, jonka pohjalle monikanavainen neuvonta ja tuki voisi paremmin rakentua.

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

Emme ei pidä perusteltuna ehdotusta kunnan rahoitusosuuden nostamisesta 50 prosentista 100 prosenttiin niiden 18–24-vuotiaiden osalta, jotka asuvat yksin tai muiden samanikäisten kanssa. Rajaukselle ei ole selviä perusteita, eikä sen vaikutuksia ole riittävän laajalti arvioitu.

Käytännössä tämä muutos tarkoittaisi Teuvan kunnan osalta, että kunnan tulisi panostaa vielä aiempaa enemmän nuorten palveluihin tässä segmentissä, joka jää yleensä perusnuorisotyön ulkopuolelle ja sijoittuu lähinnä etsivän nuorisotyön piiriin.

Tosiasiallisesti riittävä tuki jäisi monessa kunnassa toteutumatta, näiden kärsiessä jo nyt rahoituspaineista, sillä valtionosuusrahoitus ei näissä todennäköisesti kohdistuisi näihin palveluihin. Ennaltaehkäisevä palvelu ei muutoinkaan aina ole riittävä tai ylipäänsä oikea keino tähän segmenttiin kohdistuen, vaan usein tarvitaan sosiaalihuollon raskaampia palveluita ja siten hyvinvointialueiden nykyistä selvästi vahvempaa rahoittamista, jotta palvelut ulottuisivat myös Teuvan kaltaisille reuna-alueille.

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Mikäli asumismenoja edelleen tarkennettaisiin, tulee ratkaista myös kohtaanto-ongelma luomalla mahdollisuus rakentaa riittävästi asumiskelpoisia, vuokratasoltaan saavutettavia vuokra-asuntoja. Käytännössä tämä edellyttäisi aiemman ARA-rahoituskäytännön mukaisella tavalla rahoitettujen asuntojen rakentamista kunnan toimesta myös Teuvan kaltaisille alueille, joissa sekä julkinen että yksityinen asuntotuotanto on hiipunut jo senkin vuoksi, että asuntojen vakuusarvot eivät enää riitä rahoittajien edellyttämiin lainatakauksiin, eikä mahdollisilla vuokratuotoilla voida muutoin kattaa rakentamisen kohonneita kustannuksia.

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Katsomme, että hallituksen esityksen vaikutusarviointi on puutteellinen. Kokonaisvaltainen järjestelmätason analyysi, joka huomioi jo muut jo tehdyt tai valmisteilla olevat muutokset, puuttuu. Asiassa tulisi tehdä laajamittainen kokonaisarviointi esitettyjen toimintapolitiikkojen yhteis- ja

kerrannaisvaikutuksista eri väestöryhmiin, erityisesti pienituloisten työssäkäyvien ja prekaarin työväestön, kuten osa- tai täsmätyökykyisten, tilanteeseen kohdistuen.

Muu lausuntopalaute:

Muutos, jossa lääkekustannuksien ja muiden terveydenhuoltomenojen korvaamista toimeentulotuesta rajattaisiin, tulee arvioida uudelleen.

Esitetty muutos voi johtaa merkittävään hoivaköyhyyteen, sillä toimeentulotuen saajilla ei välttämättä ole muita keinoja kattaa tarvittavia lääk- ja hoitomaksuja. Mikäli rajausta tehtäisiin, tulisi vaihtoehtojen etuuksien toimivuus arvioida perusteellisesti.

kunta Teuvan
Teuvan kunta